

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба таҳқиқоти диссертатсионии унвонҷӯи МД “Пажухишгоҳи тиббӣ профилактикии Тоҷикистон” ВТ ҲИАҶТ Сафаров Ҷ.М. дар мавзӯи: **«Басомади паҳншавӣ ва аломатҳои клиникаию гематологии гелминтозҳои рӯдавӣ (аскаридоз, энтеробиоз, гименолепидоз) дар кӯдакон»**, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илҳои тиб аз рӯйи ихтисоси 3.2.2. – Эпидемиология пешниҳод шудааст

Мубрамии мавзӯи таҳқиқи диссертатсионӣ. Тибқи маълумоти оморӣ дар организми одам зиёда аз 270 намуди гелминтҳо (гиччаҳо) муайян карда шудааст, ки бемориҳои гелминтиро ба амал меоранд.

Дар ҷумҳурии Тоҷикистон қариб 100 намуди гелминтҳо муайян карда шудаанд, ки бештар аз 20 намуди онҳо васеъ паҳн шудаанд.

Тибқи маълумотҳои СУТ ҳар як сокини панҷуми сайёра мубталои бемориҳои паразитарӣ мебошад ва ҳар як нафари 4-ум ин бемориро аз сар гузаронидааст.

Бисёршаклии (полиморфизми) аломат ва алоимҳои клиникиро ҳангоми паразитозҳо ба назар гирифта, экспертҳои СУТ дар соли 2020 дар барномаҳои махсуси СММ ва Барномаи рушди СУТ, Бонки ҷаҳонии рушд барномаҳо ва реформаҳои зидди бемориҳои тропикӣ ва паразитҳоро ворид карданд. Дар бисёр кишварҳои ҷаҳон имрӯзҳо марказҳои тропикӣ ва зидди паразитарӣ таъсис дода шуда, фаъолият мекунанд.

Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ҷанбаҳои дар боло зикршуда истисно нестанд, баръакс дорои аҳамияти бузург мебошанд, ки ин аз ҷанбаҳои гуногуни патогенетикӣ иртибот доранд. Аз мавқеи даврҳо ва фаъолияти ҳаётии геогелминтозҳо шароити иқлими Ҷумҳурии Тоҷикистон, намнокии хок, кӯҳистон, речаи ҳарорати баланди гарм ва тафсонро барои афзоиш ва рушди тухмҳои инвазивӣ хуб шуморидан мумкин аст. Омилҳои муҳими дигари афзоиши паразитизм дар Тоҷикистон хусусиятҳои ғизо ва ҳӯрокҳои миллӣ мебошанд.

Яке аз мушкилоти хеле муҳим ва дар айни замон хеле муҳими аҳолии кӯдакон бо гелминтозҳо вобаста ба паҳншавии онҳо, гуногунии таъсири манфӣ ба бадани инсон, махсусан ба организми кӯдак, ҷанбаи дигар бо полиморфизми ошқори зуҳуроти клиникӣ алоқаманд аст.

Барои омӯзиши ҷанбаҳои дар боло зикршуда, ин тадқиқотҳо бо мақсади омӯзиши басомади паҳншавӣ ва аломатҳои клиникаию гематологии гелминтозҳо дар кӯдакон гузаронида шуданд. Дар асоси гуфтаҳои боло, муаллифи рисола, ки шакли сохтори классикӣ дорад, пас аз асоснок кардани аҳамияти масъала дар муқаддима ҳадафи таҳқиқотро мегӯзорад, ки ноил шудан ба он бо роҳи ҳалли 4 вазифаи мувофиқ меравад.

Унвонҷӯи ин мавзӯё Сафаров Ҷ.М. соли 2003 факултети Нигоҳдорӣ тандурустӣ ва ҷамъиятии ДДТТ ба номи Абуалӣ ибни Синоро хатм кардааст.

Аз соли 2003 дар маркази тиббии шахрӣ ба ҳайси духтури навбатдори бемориҳои сироятӣ фаъолият намудааст.

Солҳои 2005-2007 дар донишқадаи тақмили ихтисоси баъдидипломии кормандони тибби Тоҷикистон ординатураи клиниро аз рӯи ихтисоси “сироятшинос” гузаштааст.

Солҳои 2007-2019 духтури ординатори шуъбаи 4-уми МД “БКШБСК”-и ш. Душанбе кор кардааст. Аз соли 2019 ба ҳайси мудири шуъбаи ҳамин беморхона фаъолият менамояд.

Дар иҷрои тадқиқотҳои илмӣ дар соҳаи мубориза бар зидди бемориҳои сироятӣ ва паразитӣ кӯшиш ба харҷ медиҳад.

Дар давраи солҳои 2023-2025 рисолаи диссертатсионии худро дар мазуи «Басомади паҳншавӣ ва аломатҳои клиникаи гематологии гелминтозҳои рӯдавӣ (аскаридоз, энтеробиоз, гименолепидоз) дар кӯдакон» иҷро намудааст.

Дар 8 кори илмӣ чопшуда оид ба бемориҳои гелминтӣ мебошад.

Кори диссертатсионии Сафаров Ҷ.М. аз муқаддима, 2 боби тадқиқоти худ, хулоса, пешниҳодҳо ва номгуи адабиёт иборат аст. Диссертатсия дар 150 саҳифаи матни компютерӣ пешниҳод шуда, бо 5 расм ва 26 ҷадвал тасвир шудааст. Рӯйхати адабиёти истифодашуда 179 сарчашмаи илмӣ, аз ҷумла 139 ватанӣ ва 40 хориҷиро дар бар мегирад. Кор дар сатҳи муосири методологӣ ба роҳ монда шуда, муқаррарот ва хулосаҳои асосии диссертатсия дар асоси маводи кофӣ асос ёфтаанд.

Дар муқаддима аҳамият ва зарурияти кори диссертатсионӣ инъикос ёфта, ҳадаф ва вазифаҳо равшан ва возеҳ ифода ёфтаанд. Масъалаҳои дар кор баррасигардида инъикос ёфта, ба хулосаҳои дар натиҷаи таҳқиқот гузаронидашуда мувофиқат мекунанд.

Дар боби 1, ки ба сифати баррасии адабиёт таъин шудааст, муаллиф 179 сарчашмаи илмиро, ки миқёси масъаларо равшан нишон медиҳанд, омӯхта ва таҳлил кардааст. Маълумоти муосир дар бораи гелминтозҳо дар кӯдакон, хусусиятҳои эпидемиологӣ ва клиникаи онҳо, омилҳои хавф, таъхис, ва пешгирӣ оварда шудааст.

Боби 2 мавод, ҳаҷм ва усулҳои тадқиқотро дар бар мегирад. Тадқиқот дар заминаи Муассисаи давлатии “Беморхонаи клиникаи шаҳрии бемориҳои сироятӣ кӯдакона”-и ш. Душанбе дар давраи солҳои 2019-2023 гузаронида шудааст. Арзёбии ретроспективӣ бо таҳлили минбаъдаи таърихи ҳолати кӯдаконе, ки дар шуъбаҳои гуногуни Муассисаи давлатии “БКШБСК”-и ш. Душанбе бистарӣ шудаанд, гузаронида шуд. Синну соли кӯдаконе, ки ба омӯзиш шомил шудаанд, аз 2 то 14 сола буданд. Маълумоти миқдорӣ ба даст овардашуда бо истифода аз усулҳои тиббию омории коркарди маълумот (ҷадвалҳои омӯрӣ, усулҳои муқоиса, ҳисобкунии тести Студент, ва ғ.) коркард карда шуданд.

Дар боби 3 таҳлили муқоисавии бемориҳои паразитӣ дар байни минтақаҳои гуногуни Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида шудааст. Инчунин омилҳои ба паҳншавии гелминтозҳо таъсиррасонро маълум

намудааст. Муаллиф мекунад, ки зиёд шудани дараҷаи ошкоркунӣ ба шароити зиндагонии аҳоли низ вобаста аст. Дар байни ин гуруҳи омилҳо шумораи аъзоёни оила, шароити манзил, хоҷагии манзилию коммуналӣ, таъминоти молиявӣ аҳамияти калон дорад. Вобаста бар ин паҳншавии гелминҳо вобаста аз теъдоди аъзоёни оила, шароити зиндагӣ ва сатҳи дорой дар оила маълум карда шуд.

Боби 4 ба омӯзиши хусусиятҳои клиникӣ ва гематологии кӯдакони гирифтори гелминтозҳои рӯдавӣ бахшида шудааст. Аксарияти гелминтҳо дар бадани кӯдакон, чун қоида, бо аломатҳои гуногуни клиникӣ ғайримуқаррарӣ мегузаранд. Барои муфассалтар фарқ кардани аломатҳои асосии клиникӣ чараёни тасвири клиникиро дар 150 кӯдаки бемор арзёбӣ гардидааст. Маълум шудааст, ки аксар вақт, тасвири клиникиро ду маҷмааи асосии аломатҳо нишон медиҳанд, ки аломатҳои клиникӣ бемориҳои алергӣ, ихтилоли ҳозима бо басомади то 75% мебошанд.

Аз тарафи муаллиф таҳлили таъсири омилҳои ба паҳншавии гелминтҳо таъсиррасонанда гузаронида шудааст. Кӯдакони гирифтори гелминтоз бо мавҷудияти баъзе одатҳои бад, ки метавонанд сироятро интиқол диҳанд, тавсиф карда шудаанд.

Инчунин муносибати байни вазнинии омилҳои рафтор ва эҳтимолияти сирояти гелминтҳо муайян карда шудааст.

Ҳангоми гузаронидани тадқиқоти нишондиҳанаҳои хун мавҷудияти тағйироти муайяни динамикаи баъзе нишондиҳандаҳои ҳаҷми хуни артериалӣ, вобаста ба намуди гелминтҳо, мавҷуд будани фарқи гендериро дар баъзе нишондиҳандаҳо маълум сохтанд. Мутобиқат ё тамоюли афзоиши қиматҳои миёнаи нишондодҳои нишондиҳандаҳои гуногуни ХҲА нисбат ба арзишҳои истинодӣ барои давраи кӯдакӣ ошкор карда шуд.

Дар боби 5 муаллиф барасии натиҷаҳои таҳқиқотро овардааст. Маълум карда шудааст, ки аз ҳама бештар дар байни кӯдакон кирмҳои аскаридоз, энтеробиоз ва гименолепидоз воমেҳӯранд. Гуфта мешавад, ки зиёд шудани дараҷаи ошкоркуни кирмҳо ба шароити зиндагонии аҳоли вобаста аст ва омилҳои ба паҳншавии гелминтозҳо таъсиррасон ин гуруҳи омилҳои шумораи аъзоёни оила, шароити манзил, хоҷагии манзилию коммуналӣ, таъминоти молиявӣ, инчунин мавҷудияти баъзе одатҳои бад, ки метавонанд сироятро интиқол диҳанд мебошанд.

Дар сохтори аломатҳои клиникӣ бештар нишонаҳои диспептикӣ - 75,3% ва алергикӣ - 72,3% қайд карда мешавад. Диққати махсус ба таъғиротҳои асосии гематологӣ, ки дар бадани кӯдак вобаста ба намуди гелминт рух медиҳанд, дода мешавад. Кирмҳо ба хосиятҳои физикию химиявии эритроситҳо таъсир расонида, ба пастшавии бамайлони нишондодҳои асосии қисми сурхи хун оварда мерасонанд.

Дар асоси натиҷаҳои кор тавсияҳои асоснок барои баланд бардоштани огоҳии аъзоёни ҷомеа - модарону кӯдакон, инчунин

омӯзгорон оид ба роҳҳои самараноки пешгирии гелминтозҳо тавсияҳо пешниҳодҳо намудааст.

Дар хулоса ва пешниҳодҳо натиҷаҳои асосии таҳқиқи илмӣ ҷамбаст гардидаанд.

Нуқтаҳои илмӣ ва натиҷаҳои диссертатсия илман асоснок буда, бо далелҳои муътамади назариявӣ – методӣ ва таҳлили мустақкам карда шудаанд. Муҳтавои асосии диссертатсия дар мақолаҳои илмии нашргардида ва баромаҳои муаллиф дар конферонсҳои сатҳи гуногун инъикос ёфтаанд.

Хулоса, диссертатсияи Сафаров Ҷ.М. дар мавзӯи: «Басомади паҳншавӣ ва аломатҳои клинику гематологии гелминтозҳои рӯдавӣ (аскаридоз, энтеробиоз, гименолепидоз) дар кӯдакон» ба талаботи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 юни соли 2021, № 267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдорории диссертатсия ва автореферати диссертатсия (қарори Раёсати Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 март 2021, №3) ҷавобгӯ буда, ҷиҳати сазовор гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои тиб аз рӯи ихтисоси 3.2.2. – Эпидемиология барои ҷимоя пешиход карда мешавад.

Роҳбари илмӣ, доктори
илмҳои тиб, профессори кафедраи
эпидемиология ва бемориҳои
сироятии ДМТ

 Талабзода М.С.

Суроға: 734000, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи Фирдавсӣ,
Ҳиёбони С. Шерози 20/5, хучраи 44
Тел.: (+992) 918-67-23-15
E-mail: m.talabov@mail.ru

Имзои Талабзода М.С. – ро
тасдиқ мекунам:
Сардори раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДМТ

 Шодихонзода Э.Ш.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи И.Сомонӣ
ҳиёбони Рудақӣ, 17
Тел.: (+37) 221-77-11
E-mail: info@tnu.tj.

25 09 2025 г.